

8. Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 №691-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80>

9. Лайко П.А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК – вимоги часу / [П.А. Лайко, Бабенко М.Ф., Музика П.М., Бузовський Є.Л., Гойчук О.І., Кулаєць М.М.] // Економіка АПК. – 2007. – №12. – С. 85–91.

10. Мазур Н.А. Проблеми і перспективи інвестицій в АПК України / Н.А. Мазур // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С. 73–77.

11. Саблук П.Т. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / [Саблук П.Т., Кісіль М.І., Коденська М.Ю. та ін.]; за ред. М.І. Кісіля, М.Ю. Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 478 с.

12. Халеп Ю.М. Особливості інноваційних процесів в умовах економічної кризи / Ю.М. Халеп, А.М. Москаленко // Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування антикризового механізму соціально-економічного розвитку України». – Чернівці: ЧФ КСУ, 2009. – С. 73–76.

В.І. МАКСИМОВИЧ,
к.е.н., доцент кафедри банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
студентка фінансово-економічного факультету, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України

У статті досліджено сучасні тенденції та особливості залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Висвітлено головні проблеми надходження іноземних інвестицій та запропоновано основні шляхи їхнього вирішення.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, іноземний інвестор, стимулювання інвестиційної діяльності.

В.І. МАКСИМОВИЧ,
к.э.н., доцент кафедры банковских инвестиций, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана,
студентка финансово-экономического факультета, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Особенности привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику Украины

В статье исследованы современные тенденции и особенности привлечения прямых иностранных инвестиций в Украину. Освещены главные проблемы поступления иностранных инвестиций и предложены основные пути их решения.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, иностранный инвестор, стимулирование инвестиционной деятельности.

V. MAKSYMOWYCH,
candidate of Economic Sciences, docent of bank investment department,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman.
J. BOGATYR,
student of financial-economic faculty, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Peculiarities of foreign direct investment involvement into Ukraine economy

The modern trends and peculiarities of foreign direct investment involvement into Ukraine are analyzed in this article. Moreover, the basic problems of attracting foreign investments are investigated and it's suggested the main solutions of these problems.

Keywords: foreign direct investments, foreign investor, stimulation of investment activity.

Постановка проблеми. Сьогодні наша країна стоїть перед гострою проблемою нестачі власних коштів, необхідних для відновлення національного виробництва, проведення структурної перебудови та інтеграції держави у світові економічні системи. В таких умовах важливого значення набуває залучення в Україну зовнішніх джерел фінансування, зокрема іноземних інвестицій. Світовий досвід показує, що залучення іноземного капіталу у вигляді прямих інвестицій має низку суттєвих переваг для країни, що приймає, порівняно з іншими формами економічного співробітництва. В даному контексті вивчення особливостей залучення саме прямих іноземних інвестицій в Україну дозволить максимально використати всі позитивні ефекти іноземного інвестування задля поліпшення бізнес-клімату, підвищення життєвого рівня населення, забезпечення стабільного економічного розвитку нашої країни в цілому та зростання її економічного потенціалу зокрема.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вагомий внесок у висвітлення проблематики залучення іноземних інвестицій зробили такі зарубіжні вчені: Р. Борсук, А. Разін, Є. Брігхем, П. Фішера. Серед вітчизняних вчених, котрі досліджували питання інвестування, можна виокремити: А. А. Пересаду, Н. Є. Скоробогатова, Ю. Коваленко, А. Філіпенка, Д. Лук'яненко, Є. Бойко, В. Волошина, О. Мозгового, О.О. Балануца, С.В. Захаріна, О.І. Рогач, Л.М. Шик, С.В. Козловського, Б.В. Губського, А.О. Чернишова та інших вчених. Незважаючи на значну кількість досліджень, низка питань, зокрема вплив прямих іноземних інвестицій на економіку України, потребують детальнішого дослідження.

Метою статті є визначення особливостей залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку України. Для досягнення поставленої мети в роботі передбачається вирішити ряд завдань, головними з яких є:

– дослідити основні тенденції залучення ПІІ в економіку України;
– висвітлити проблеми, які перешкоджають залученню ПІІ, та запропонувати шляхи їхнього вирішення.

Об'єктом дослідження у статті виступає іноземне інвестування в економіку України. Предметом є особливості залучення ПІІ в українську економіку на сучасному етапі розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо динаміку залучення прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. Проаналізувавши економічну активність іноземних інвесторів в Україні за останні десять років (рис. 1), можна стверджувати, що обсяг залучених іноземних інвестицій в Україну залишається незначним.

Як бачимо з наведеної діаграми, протягом аналізованих років загальний обсяг прямих іноземних інвестицій збільшується (за винятком 2015 року), але в той же час з кожним роком зменшується темп його приросту (табл. 1).

Так, у розрахунку порівняно із попереднім роком у 2006 році приріст загального обсягу прямих іноземних інвестицій становив майже 87% (або \$7843 млн.), у 2010 році – 12,5% (або \$4436,6 млн.), у 2014 році – тільки 3,1% (або \$1761 млн.). Така несприятлива тенденція пояснюється тим, що за останні роки економіка нашої держави так і не позбавилася глибоких структурних деформацій і значно відстає від розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва та відповідно – рівнем добробуту населення. Більшість українських підприємств залишилися

технологічно відсталими, енергоємними, зі слабкою диверсифікацією продуктів і ринків. Таким чином, українська економіка поступово втрачає певну зацікавленість і привабливість для іноземних інвесторів.

Також варто обґрунтувати стрімке зниження обсягу ПІІ в Україну станом на початок 2015 року. За інформацією Держкомстату, акціонерний капітал нерезидентів на 1 січня 2015 року становив \$45,916 млрд., що на \$11,140 млрд., або на 19,5%, менше показника на початок попереднього року (\$57,056 млрд.). Таке зниження обсягу інвестицій переважно зумовлене курсовою різницею, за рахунок чого акціонерний капітал знизився на \$12,247 млрд., тоді як вплив акціонерного капіталу за рік був незначним і становив \$1,167 млрд. за одночасного надходження \$2,452 млрд. нових інвестицій [3].

Інвестиції в Україну надходили із 131 країни світу. Основними інвесторами України, на яких припадає 83% від загального обсягу інвестицій, залишалися Кіпр – \$13,711 млрд., Німеччина – \$5,721 млрд., Нідерланди – \$5,112 млрд., Російська Федерація – \$2,724 млрд., Австрія – \$2,526 млрд., Велика Британія – \$2,146 млрд., Британські Віргінські острови – \$1,998 млрд., Франція – \$1,615 млрд., Швейцарія – \$1,391 млрд. і Італія – \$999,1 млн. (рис. 2).

Отже, на сьогодні ми можемо бачити незадовільну диверсифікацію джерел залучення ПІІ в Україну по країнах-інвесторах, що в подальшому може бути ризиком залежності економіки нашої держави від політики кількох країн – основних інвесторів.

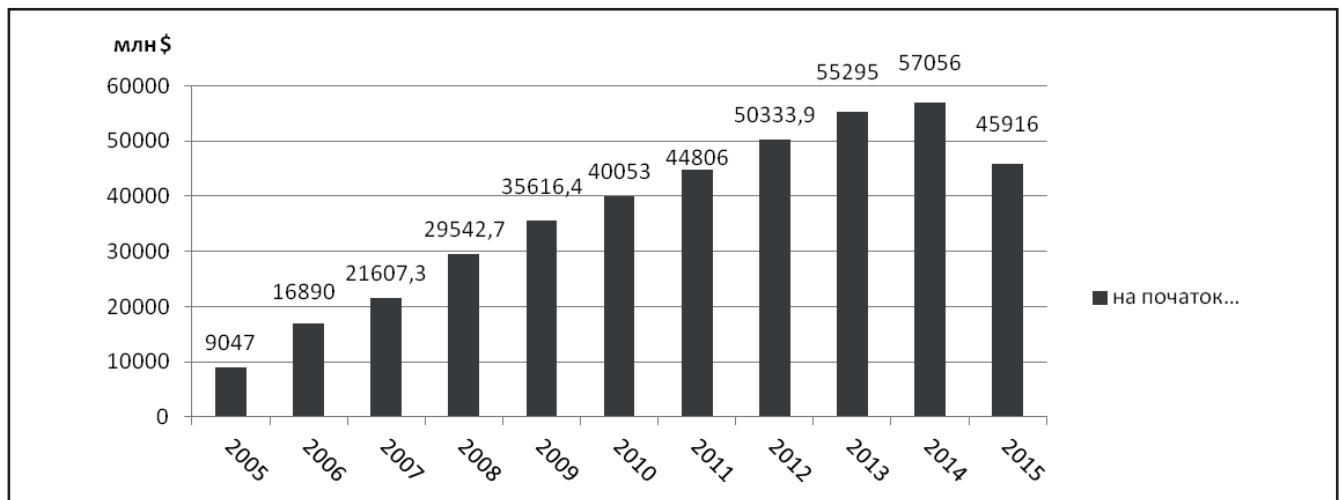

Рисунок 1. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в Україну за останні десять років [2]

Таблиця 1. Щорічний приріст надходження ПІІ в Україну [2]

Рік	Щорічний приріст ПІІ в Україну, \$ млн.	Щорічний приріст ПІІ в Україну, %
2005	–	–
2006	+7843	+86,69
2007	+4717,3	+27,93
2008	+7935,4	+36,72
2009	+6073,7	+20,55
2010	+4436,6	+12,46
2011	+4753	+11,87
2012	+5527,9	+12,33
2013	+4961,1	+9,85
2014	+1761	+3,18
2015	–11140	–19,53

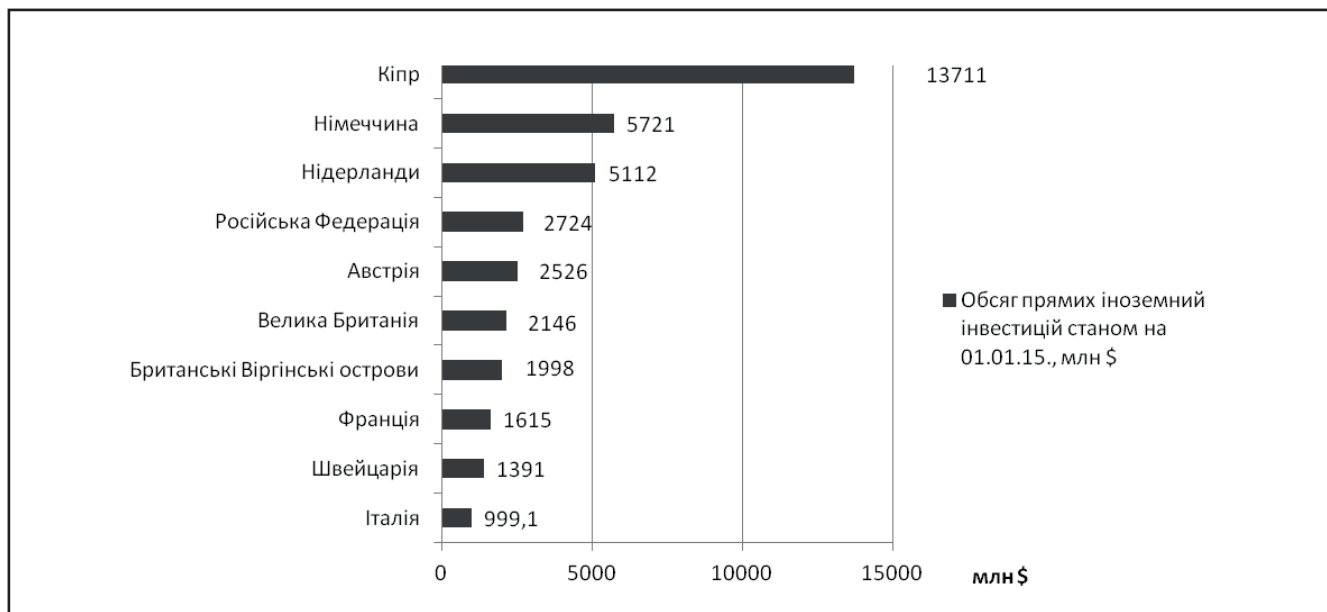

Рисунок 2. Прямі іноземні інвестиції в Україну за основними країнами-інвесторами [3]

Таблиця 2. Розподіл прямих іноземних інвестицій по регіонах України [2]

	Прямі іноземні інвестиції							
	усього, \$ млн.		місце регіону		абсолютний приріст / зменшення (–) до початку звітного року, \$ млн.		на одну особу, \$ млн.	
	на 01.01.2014	на 31.12.2014	на 01.01.2014	на 31.12.2014	на 01.01.2014	на 31.12.2014	на 01.01.2014	на 31.12.2014
Україна	57056,4	45916,0			1759,6	–11140,4	1327,8	1072,0
Вінницька	309,4	250,9	18	18	61,2	–58,5	191,5	156,1
Волинська	341,3	271,8	16	15	–39,2	–69,5	328,8	261,5
Дніпропетровська	9054,0	7758,7	2	2	631,7	–1305,3	2749,3	2364,6
Донецька	3502,5	2550,4	3	3	415,5	–1052,1	828,8	592,1
Житомирська	388,7	286,0	15	14	25,9	–102,7	306,9	227,0
Закарпатська	437,5	376,6	13	13	31,1	–60,9	349,2	300,0
Запорізька	1125,4	885,2	8	10	47,8	–240,2	632,3	500,1
Івано-Франківська	813,8	925,9	12	9	171,1	112,1	590,0	671,1
Київська	1988,5	1653,8	5	5	153,3	–334,7	1157,4	950,6
Кіровоградська	158,5	84,7	22	23	54,8	–73,8	160,9	86,6
Луганська	879,1	671,1	11	11	40,9	–208,0	391,9	301,6
Львівська	1701,4	1374,9	6	7	63,6	–326,5	674,9	545,7
Миколаївська	282,8	232,6	19	19	38,1	–50,2	241,7	199,6
Одеська	1671,7	1432,5	7	6	42,6	–239,2	701,0	600,5
Полтавська	1055,6	1029,1	9	8	122,4	–36,5	732,3	711,8
Рівненська	313,4	269,3	17	16	14,6	–44,1	270,9	232,4
Сумська	422,7	264,7	14	17	36,2	–158,0	372,1	235,1
Тернопільська	68,9	56,4	25	25	5,0	–12,5	64,3	52,8
Харківська	2131,9	1726,0	4	4	–42,4	–405,9	782,3	634,9
Херсонська	275,2	210,4	20	20	23,7	–54,8	256,2	196,9
Хмельницька	224,5	189,2	21	21	19,4	–35,3	171,7	145,4
Черкаська	887,9	510,4	10	12	5,4	–377,5	704,3	407,6
Чернівецька	80,2	68,7	24	24	16,0	–11,5	88,6	75,8
Чернігівська	128,4	103,8	23	22	23,4	–24,6	120,7	98,6
Київ	28593,0	22733,0	1	1	1414,9	–5960,0	10190,7	8013,0

Ще однією тенденцією, що можна спостерігати у процесі залучення ПІІ в економіку України, є непропорційний розподіл обсягів залучення іноземних інвестицій по регіонах (табл. 2).

Виходячи з даних табл. 2 основними регіонами, в які спрямовувалася переважна більшість інвестицій, станом на 31.12.2014 є промислово розвинені області, а саме: м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Київська, Одеська, Львівська та Полтавська. Це саме ті регіони, які на сьогодні вже є економічно розвиненими та найбільш привабливими для іноземних інвесторів.

Таке спрямування прямих іноземних інвестицій і капітальних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів, а навпаки, посилює диспропорції в їхньому розвитку.

У цілому Україна не належить до переліку країн, що мають сприятливий інвестиційний клімат та високу інвестиційну привабливість. Водночас окремі регіони України, як і окремі галузі промисловості, мають неоднорідну інвестиційну привабливість. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності (рис. 3).

Так, станом на 01.01.2015 більша частина інвестицій припадає на українську промисловість – \$14,817 млрд., або 32,3% прямих інвестицій, а також на установи фінансової і страхової діяльності – \$11,537 млрд., або 25,1%, підприємства оптової і роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – \$6,019 млрд., або 13,1%, організації з роботи з нерухомістю – \$3,804 млрд., або 8,3%, наукові і технічні організації – \$2,837 млрд., або 6,2% [3]. Тож можна зробити висновок, що інвестиції спрямовуються у ті галузі, де можна отримати якомога більший прибуток за менший проміжок часу.

На жаль, у поточному році, за прогнозами експертів, ситуація кардинально не зміниться, на Україну чекає «інвестиційний голод». Протягом 2015 року країна повинна орієнтуватися на приплив прямих іноземних інвестицій на рівні, що не перевищує \$1 млрд. [3]. Це вкрай маленька сума для української економіки. Дуже багато залежить від швидкості проведення необхідних реформ, але це складно реалізувати в умовах економічної рецесії, конфлікту на сході країни, спостережуваного відтоку капіталу тощо. Основна зарубіжна фінансова допомога у 2015 році буде надходити від міжнародних організацій, таких як МВФ, Світовий банку та ін.

Звісно, в зальному розумінні Україна є державою з привабливим простором для інвестиційної діяльності завдяки

багатим природним ресурсам, значному людському потенціалу, розвинутій інфраструктурі, потенційній ємності внутрішнього ринку. Проте дуже низькі реальні обсяги інвестицій на практиці свідчать про недостатнє використання інвестиційного потенціалу України, тобто наявність цілої низки проблем, які кардинально стримують іноземних інвесторів і притік іноземних інвестицій в національну економіку.

Найбільші західні компанії, що працюють в Україні, головними проблемами, зв'язаними з реалізацією інвестиційних проектів, вважають: ігнорування вимог законодавства українськими учасниками проектів та високий рівень корупції. Авжеж, цей перелік є не вичерпним.

На підставі проведених досліджень до основних проблем залучення іноземного капіталу в економіку України, на нашу думку, варто віднести такі:

- нерозвиненість вітчизняної інвестиційної інфраструктури;
- низьку ефективність функціонування національного фондового ринку;
- підвищений рівень інфляції;
- негативний міжнародний імідж України, низькі позиції у міжнародних рейтингах;
- високий податковий тиск на капітал підприємств;
- відсутність дієвої системи страхування іноземних інвестицій;
- недостатню інформованість потенційних інвесторів у багатьох країнах про стан і перспективи розвитку України;
- складність реєстраційних, ліцензійних і митних процедур;
- бюрократію і відсутність прозорості: дуже важко вчасно отримати дозвіл, ліцензії, та й сам процес отримання непослідовний і незрозумілий для інвестора;
- корупційні та дискримінаційні процеси, що підривають економічні основи держави, блокують надходження іноземних інвестицій, породжуючи страх в інвесторів за свої вкладення;
- недосконале законодавство. Вся законодавча база має принаймні два основних недоліки: по-перше, нестабільність та ненадійність; по-друге, відсутність комплексності та узгодженості в самих законодавчих актах;
- нестабільний політичний курс країни, який змінюється з проведенням нових виборів або Президента, або Верховної Ради;
- нестабільність політичної ситуації на сході країни. Так, у 2014 році українська економіка не отримала понад \$40

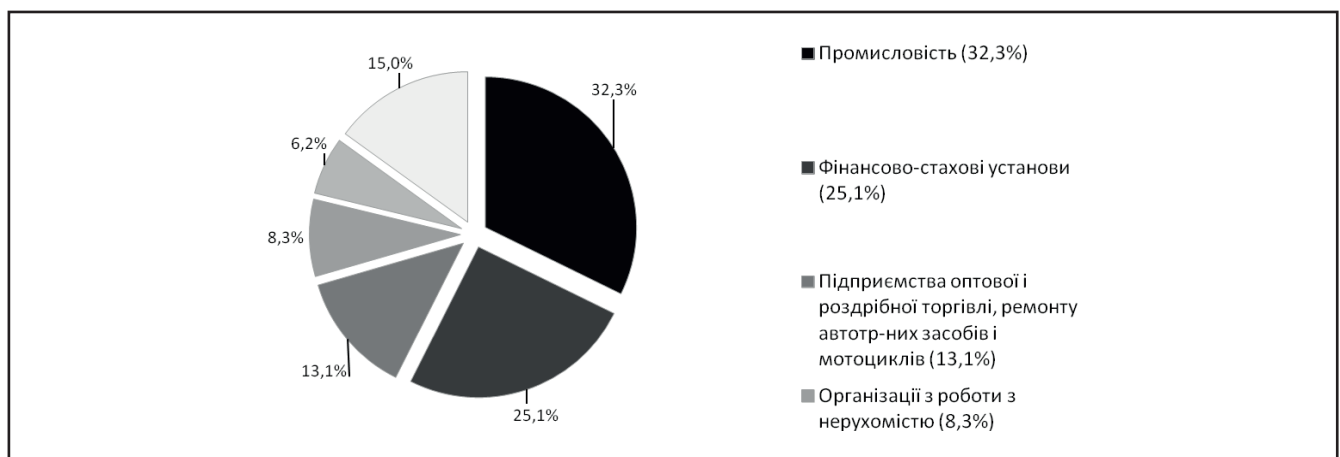

Рисунок 3. Розподіл прямих іноземних інвестицій за сферами економічної діяльності [3]

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

млрд. валютних інвестицій через те, що інвестори злякалися ситуації в Донбасі та захотіли захистити свої капітали.

Для активізації інвестиційної діяльності передбачається ряд заходів, зокрема:

- сприяти розвитку інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури, а саме шляхом становлення індустрії прямого інвестування та венчурного капіталу, створення умов для залучення інвестицій на ринках капіталу;
- поживати інвестиційну діяльності у спеціальних економічних зонах;
- створити необхідні умови для ефективного функціонування фондового ринку шляхом консолідації фондових бірж, забезпечення захисту прав споживачів інвестиційних послуг, створення центрального депозитарію цінних паперів, системи клірингу та розрахунків, які забезпечують мінімізацію ризиків під час виконання угод з цінними паперами тощо;
- брати активнішу участь у міжнародних заходах з метою розкриття інвестиційних можливостей України;
- укладати міждержавні угоди про заохочення і захист інвестицій та уникнення подвійного оподаткування;
- реалізовувати інвестиційні проекти за принципом «єдиного вікна»;
- забезпечити подальше реформування податкової системи країни, шляхом введення певних пільг, що сприяли б зменшенню податкового тиску на залучений іноземний капітал протягом початкового періоду його використання;
- запровадити економічний механізм страхування ризиків іноземного інвестування;
- створення сучасної системи державних гарантій захисту іноземних інвестицій та врегулювання комерційних спорів між суб'єктами інвестиційного процесу;
- створити додаткові стимули для залучення інвестицій у пріоритетні галузі української економіки, а саме у наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність. Для того щоб зробити ці сфери інвестиційно привабливими для іноземних інвесторів, країні необхідно перш за все реалізовувати свій економічний потенціал у напрямі розвитку саме цих галузей економіки;
- створити та впровадити освітні програми, що сприяють розвитку винахідницької діяльності та формуванню поваги до права інтелектуальної власності;
- прискорити здійснення митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України;
- гармонізувати національне законодавство, узгодити його з європейським та запровадити неможливість зміни законів, що стосуються інвестування, принаймні на найближчі три роки. Відповідно, таким чином держава має забезпечити надійний інституційний захист прав інвесторів, вдосконалити нормативно-правову бази підприємницької та інвестиційної діяльності;
- необхідно зменшити рівень коруптованості та бюрократизації органів влади через підготовку переліку заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів;
- вирішити гострі політичні питання стосовно східної частини України. З одного боку, така політична нестабільність призводить до породження негативного іміджу нашої держави в очах іноземних інвесторів, а з іншого – це стримує розвиток країни загалом, оскільки на території Донецької та Луганської

областей зосереджена значна частина промислового капіталу. Тож вирішувати дане питання треба негайно.

Отже, всі перераховані напрями поліпшення інвестиційного клімату в Україні мають забезпечити сприйняття іноземним інвестором нашої країни як стабільної і передбачуваної держави, а її економіку такою, де макроекономічна стабільність асоціюється із послідовним розвитком, включаючи стабільні темпи зростання виробництва, платоспроможний попит, а також економічну структуру, яка постійно модернізується. Іншими словами, запровадження розглянутих програм приведе до покращення інвестиційного іміджу України, збільшення обсягу залученого іноземного капіталу та успішного розвитку національної економіки в цілому.

Висновки

Українські реалії свідчать про тенденцію зростання загального обсягу ПІІ, проте зі значним зменшенням щорічних темпів приросту. У розрахунку на одну особу приходить близько \$1000 ПІІ. За цим показником Україна поступається багатьом країнам, у тому числі й країнам СНД.

Спостерігається вкладення інвестицій у підприємства з більш високим рівнем рентабельності та швидким строком окупності. Тобто інвестиції переважно спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності і зосереджуються у промислових розвинених регіонах країни. Значна частка ПІІ надходить з Кіпру, Німеччини, Нідерландів, РФ, Віргінських островів тощо.

Головними проблемами у залученні іноземних інвестицій на сьогодні є: політична та законодавча нестабільність, відсутність дієвої системи страхування іноземних інвестицій, значний податковий та адміністративний тиск, високий рівень коруптованості та бюрократизму, значний рівень інфляції в країні та складність реєстраційних, ліцензійних і митних процедур.

Основними шляхами вирішення цих проблем можуть бути: створення системи інституцій і механізмів, що полегшують діяльність іноземних інвесторів в Україні, та здійснення скоординованої інформаційно-маркетингової політики, що суттєво покращить інвестиційну привабливість України у світі.

Подальші дослідження доцільно проводити для формування оптимальної інвестиційної політики держави, яка б сприяла активізації іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.

Список використаних джерел

1. Малик О.І., Корнієнко А.А. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій до України в умовах формування глобального економічного простору / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: ?op=1&z=2043
2. Офіційний сайт державного комітету статистики України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт УНІАН / Розділ ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/1045184-devalvatsiya-grivni-prizvela-do-padinnya-priyamih-inozemnih-investitsiy-v-ukrajinu-mayje-na-20.html>
4. Савіцька О.П. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.1.
5. Чернова О.В., Чибіс І.Е. Сучасний стан залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2014. – Вип. 1(64).